

Samenvatting - thema 4

Haalbaar organiseren

Hoofdstuk 16 Onderwijsaanpassingen in een reguliere groep - *Monique Schaminée*

Differentiatie is een essentieel onderdeel van goed onderwijs. Het doet echter wel een groot beroep op het klassenmanagement van een leraar. Differentiatie veronderstelt vier dingen:

1. Leerlingen moeten zelfstandig kunnen werken.
2. Leerlingen moeten binnen de grenzen van wat ze aankunnen ook over een zekere mate van zelfsturing beschikken.
3. Leerlingen moeten gemotiveerd zijn om aan de slag te gaan.
4. Er is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen leraar en leerling met betrekking tot de taken die uitgevoerd moeten worden.

Zelfstandigheid en zelfsturing moeten ontwikkeld worden. Motivatie moet aangewakkerd en onderhouden worden. Relatie, competentie en autonomie dragen bij aan het bevorderen van motivatie. De gedeelde verantwoordelijkheid is herkenbaar in de mate van autonomie die de leerling krijgt bij het kiezen en uitvoeren van de taken.

Goede afspraken binnen het team en een zorgvuldige overdracht tussen collega's zijn noodzakelijk om continuïteit te waarborgen in de manier waarop differentiatie in de school wordt opgepakt. Tegelijkertijd is het belangrijk dat leraren hun eigen grenzen kennen en bewaken, want het is niet haalbaar om voor iedere leerling een volledig individueel traject te realiseren. Effectieve differentiatie draait uiteindelijk om balans: maatwerk bieden binnen realistische grenzen, zodat zowel leerlingen als leraren optimaal kunnen functioneren.

Hoofdstuk 17 Onderwijsaanpassingen buiten de klas, binnen de school -

Kirsten Timmer-van Balen en Martin Timmer

Niet alle (hoog)begaafde leerlingen kunnen binnen het reguliere aanbod voldoende tot hun recht komen; voor hen is maatwerk buiten de klas nodig. Hun specifieke behoeften kunnen gericht zijn op het ontwikkelen van executieve vaardigheden, (leer)houding en sociaal-emotionele groei. Contact met peers is daarin essentieel, het zorgt voor wederzijdse herkenning en versterkt zelfvertrouwen.

Het is belangrijk dat het onderwijsaanbod buiten de groep flexibel is en dat het zowel tijdelijk als structureel kan worden ingezet, afhankelijk van de behoeften van de leerling.

De implementatie van peergroup-`onderwijs binnen de school vraagt om een doordacht beleid dat aansluit bij de missie en visie van de school, en om een heldere omschrijving van verantwoordelijkheden binnen het team. Signalering van educatieve behoeften gebeurt zowel preventief als curatief. Nauwe samenwerking met ouders, betrokkenheid van de leerling en inzet van gespecialiseerde kennis vergroten de kansen op succes.

Hoofdstuk 18 Bovenschoolse voorziening voor (hoog)begaafde leerlingen: de top van de piramide - *Sofie van de Waart*

Het onderwijs voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid kun je in je school in een piramidemodel organiseren. Elke laag van de piramide biedt ondersteuning die net weer een stapje intensiever is dan de voorgaande laag. De onderste lagen zijn daarbij gericht op wat er binnen een school zelf al geboden kan worden. De top van de piramide is gericht op een bovenschoolse voorzieningenaanbod.

Er zijn twee groepen (hoog)begaafde leerlingen die behoefte hebben aan een bovenschoolse voorziening: de groep die meer uitdaging nodig heeft dan de eigen school kan bieden en de groep waarvoor leraren handelingsverlegen zijn omdat deze leerlingen zowel meer ondersteuning als uitdaging nodig hebben. Voor de eerste groep kun je een voltijdse of deeltijdvoorziening opzetten, voor de tweede groep is aanvullend een onderwijs-zorgarrangement nodig.

De selectie van leerlingen hangt af van de doelgroep waarop de voorziening is gericht. Denk niet alleen aan de leerlingen bij wie het voor de hand ligt dat ze geselecteerd worden. Denk vooral na over hoe leerlingen die zich minder gemakkelijk laten herkennen ook mee kunnen doen aan wat de voorziening te bieden heeft. Meisjes, leerlingen uit achterstandsmilieus en kinderen met een migratieachtergrond worden traditioneel minder vaak geselecteerd, terwijl ook onder deze leerlingen veel kinderen zijn die behoefte hebben om aan zo'n bovenschoolse voorziening te kunnen deelnemen. Houd daarom een open blik voor het screenen van de leerlingen.

Als een leerling deels naar een bovenschoolse voorziening gaat en deels onderwijs blijft volgen op de stamschool, behoudt de stamschool de zorgplicht en blijft deze eindverantwoordelijk voor het onderwijsaanbod. Daarom is een intensieve samenwerking tussen stamschool en bovenschoolse voorziening noodzakelijk.

Het onderwijsaanbod bij een bovenschoolse voorziening bestaat liefst uit vakken die niet al aan bod komen op de stamschool. Het is belangrijk dat de leerling ook hier leert en uitgedaagd wordt om zich in te spannen.

Hoofdstuk 19 Brede randvoorwaarden voor het haalbaar organiseren van voltijdsonderwijs voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid - *Erwin Dekker*

Als leerlingen eenmaal instromen op een afdeling voor voltijdsonderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen, dan hebben ze veelal een periode achter de rug waarin zij onderwijs als minder of niet passend ervaren hebben. Het gevolg is dat zij behoeften kunnen hebben waar in een voltijdssituatie voor onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen beter tegemoetgekomen kan worden dan in een reguliere groep. Dit vraagt echter wel dat het hele team zich achter het plan schaart om een dergelijke afdeling op te gaan zetten. Een gezamenlijke visie en bewustwording binnen het schoolteam van de consequenties van die gezamenlijke visie op de onderwijspraktijk vormen het fundament voor een effectieve aanpak. Leerlingen die instromen, doorlopen veelal drie fasen voordat zij weer volledig aan het onderwijs kunnen deelnemen. Ze worden achtereenvolgens schoolbaar, leerbaar en toetsbaar. Dit proces veronderstelt dat leraren met hun interventies rekening houden met de fase waarin de leerling zich bevindt.

Als het bewustzijn is gegroeid, dan heeft het faciliteren van leraren een ondersteunende functie om de consequenties voor het handelen ook echt te implementeren. Een directie kan leraren ondersteunen door het bieden van kennis, nascholing, coaching en het stimuleren van een lerende cultuur, zodat het

team in staat raakt om het diepe leerproces bij leerlingen te ondersteunen. Nieuwsgierig zijn naar de visie en keuzes van educatieve partners (ouders, leraren, zorgondersteuners) biedt kansen voor het ontwikkelen van een effectieve samenwerkingscultuur.

Hoofdstuk 20 Een dekkend aanbod dat echt het verschil gaat maken! - Arriën Boes

Een regionaal dekkend netwerk voor het onderwijs aan leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid veronderstelt intensieve samenwerking in een gemeente of wijk, waarbij een gedifferentieerd palet van ondersteuning ontstaat. Een effectieve aanpak begint bij de vragen 'Wat gaat er al goed en wat kan er nu al?' en 'Welke eerste stap zetten we vandaag?' In de klas ligt de basis: verrijking, compacten en leren in peergroups. Is dat nog niet voldoende, dan volgt tijdelijke opvang, extra ondersteuning of een specialistisch aanbod.

Om dit samen te kunnen realiseren hebben leraren kennisdeling in een netwerk met experts nodig. Zo'n netwerk werkt via lokale tafels waarbij scholen, ouders en partners structureel samenwerken. De structuur is zelfregulerend, gebaseerd op heldere afspraken, vertrouwen en gedeelde verantwoordelijkheid. Bestuurders tonen **ambidexter leiderschap**: ze sturen én geven ruimte. Voor ouders en scholen betekent het dat er niet langer een zoektocht nodig is langs losse voorzieningen, maar dat het mogelijk is een helder gezamenlijk spoor te doorlopen. Een dekkend aanbod vereist geen perfect systeem, maar mensen die samen, al tastend en zoekend, het verschil durven maken. Door de stem van leerlingen, leraren en ouders centraal te stellen, samen te leren en duurzame structuren te bouwen, kun je vandaag al starten met het ontwikkelen van een netwerk. Niet morgen alles anders, maar nú samen beginnen.

